DECLASSIFIED AND RELEASED BY
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
SOURCESMETHODSEXEMPTION 3B2B
NAZI WAR CRIMES DISCLOSURE ACT
DATE 2006

D·N
14/2 1957

Hr Undéns livvakt

Den 22 maj 1951 ägde en interpellationsdebatt rum i riksdagen angående forskningarna efter Raoul Wallenberg. Interpellanten fru Gärde Widemar antydde under debatten att vice utrikesminister Vysjinskijs svar av juli 1947, enligt vilket Wallenberg var okänd i Ryssland, möjligen kunde vara felaktigt. Mot denna tanke reagerade utrikesministern hånfullt och överlägset. "Fru Gärde Widemar lär vara jurist, men kan ändå stå här och säga att den Örneska kommitténs material visar att den ryska noten var lögnaktig... I den ryska noten står det att enligt vad ryska regeringen känner till är Wallenberg okänd . . . Hur kan ett sådant påstående bevisas vara lögnaktigt? Jag får nog säga att man bör ha litet ansvar för vad man säger här i riksdagen, även om det gäller förhållanden till östmakter." Denna utrikesministerns hållning kom flera gånger till uttryck under debatten. I ett annat anförande yttrade hr Undén att "det är rätt vågat av henne (fru Gärde Widemar) att påstå att det finns lögnaktiga uppgifter i den ryska noten" och att den ryska förklaringen "inte utifrån kan kontrolleras".

Nu är bevisat att hr Undén i dubbel måtto hade orätt. Det fanns oriktiga uppgifter i den ryska noten, eller, rättare sagt, denna not var totalt oriktig; om ordet "lögnaktig", vilket inte begagnades av fru Gärde Widemar, är tillämpligt beror på om man anser Vysjinskij ha varit i god tro eller själv lurad av underordnade polismyndigheter. Vidare: det har visat sig möjligt att "utifrån", genom en svensk utredning, kontrollera det ryska påståendet, och därför har det ryska utrikesministeriet i sin senaste not erkänt att Wallenberg åren 1945—1947 var fånge i Ryssland.

Utrikesministerns uttalanden i interpellationsdebatten 1951 kan emellertid till nöds ursäktas med att han i ett *offentligt* anförande måste iakttа den form av diplomatisk hövlighet som består i respekt för en statslednings deklarationer, även om man är övertygad om deras sanningslöshet. Hans nu avslöjade uppträdande inför Wallenbergskommittén i november 1947 är däremot oursäktligt. Han behandlade denna kommitté, som oegennyttigt verkade för Wallenbergs sak, med irritation och kallsinnighet, för att begagna advokat Schartaus milda uttryck. Han sökte hävda att man borde tro på Vysjinskij, att någon anledning inte fanns att mindre lita på Ryssland än på USA, och han sökte spela översittare helt vid sidan av saken genom sitt förhör om folkbokföringen i de berörda staterna. Antingen trodde han på vad han sade och betygade därmed sin oskicklighet, eller trodde han inte på vad han sade och uppträdde alltså ohederligt; vare sig den ena eller den andra tolkningen är riktig, visade hans behandling av kommittén samma fantasilösa och formalistiska okänslighet som med sådan aningslös öppenhet markerades i kommentarerna vid balternas utlämnande år 1945. — Det bör tilläggas att en nästan abnorm brist på generositet visats, då nu, i efterhand, de enskilda personer som haft rätt och drivit på i saken ej fått något officiellt erkännande.

Man skulle kunna tro att var och en måste känna obehag och indignation inför detta. Visst inte! De socialdemokratiska tidningarna i Stockholm — Morgon-Tidningen, Aftonbladet, Stockholms-Tidningen — har enstämmigt uppträtt till utrikesministerns försvar. De är indignerade, för all del, men inte mot hr Undén, utan mot dem som angriper honom. De tvivlar tydligen inte på att hr Undén uppträtt på angivet sätt, men de finner uppträdandet helt i sin ordning. De bildar en livvakt, en grupp som värjer sin herre, från vilket håll och av vilka skäl han än kritiseras.

Deras försvarsskrifter är korta, det är sant, de bär vittne om att saken är svår att försvara och att det kan ske blott genom snabba undvikanden och misstänkliggöranden av kritiken. Låt oss gå igenom vad som sagts. År 1947, "då Stalin befann sig på höjden av sin makt" och "det drog ihop sig till kallt krig" och "västsidan ännu inte samlat sig till motstånd", skriver Aftonbladet, "var knappast rätta tillfället för en svensk utrikesminister att ... kalla ryska utrikesministern för en lögnare". Hr Undén skulle, det måste väl vara meningen, ha trott på kommittén, men ha hycklat tillit till Ryssland med hänsyn till världsläget. Denna förklaring stannar inte ett ögonblick vid saken; ingen har begärt att hr Undén, privat eller offentligt, skulle kalla Vysjinskij för en lögnare; vad som kunde begäras är att han inte sökte övertyga kommitterade om att Vysjinskij hade rätt, att han inte trakasserade dem och därmed gjorde sitt bästa för att deras arbete skulle hämmas eller inställas. Är det inte en rimlig fordran — endast förstärkt av det faktum att de kommitterade nu visats ha haft ostridigt rätt och hr Undén ostridigt orätt? Aftonbladet och Stockholms-Tidningen säger ytterligare att hr Undéns närmaste man, dåvarande kabinettssekreterare Arne Lundberg, gjort ett gott arbete; är det inte också hr Undéns förtjänst? Dels hör detta inte till frågan om utrikesministerns uppträdande 1947, dels torde vara allmänt känt att med hr Lundbergs utnämning år 1951 och på hans initiativ en helt annan aktivitet än tidigare utvecklades i Wallenbergsaffären — det var inte, mycket försiktigt uttryckt, hr Undéns förtjänst. Morgon-Tidningen plumsar djupare ned i sitt svar; den replikerar blott att det måste vara "privata hämndkänslor" som dikterat ledaren i Dagens Nyheter. Det är obehagligt att replikera på ett så lågt plan, men den förklaringen må tillåtas att Dagens Nyheters chefredaktör, som här torde åsyftas, aldrig haft skäl till "privata hämndkänslor" mot utrikesministern (alldeles tvärtom) och att det uteslutande är hr Undéns politik, från balternas utlämnande till vad som i dagarna framkommit, som är bakgrunden till våra angrepp.

För de medborgare som inte är fångna i det partipolitiska spelet är domen över utrikesministerns handlingssätt i detta fall säkerligen klar. Han har gjort ett grovt misstag eller medvetet sökt föra Wallenbergskommittén bakom ljuset — vilket av dessa alternativ man än väljer, är det ofrånkomligt att han därjämte uppträtt med oförlåtlig simpelhet och hårdhet.

Pryda tidningar

De svenska partierna företräder, om också alltmer vagt och obestämt, skilda politiska tendenser; det vore för mycket att numera tala om åskådningar. Därför är det naturligt att svenska tidningar som tar ställning politiskt — och det gör så gott som alla — anser sig närmast stödja ett visst politiskt parti, och vi har därför i svensk press den vanan att notera tidningarnas partifärg. Ett annat förhållande råder exempelvis i USA, där partierna i varje fall inte på lång sikt företräder skilda politiska linjer, utan växlar i uppfattning under skilda tider och i skilda regioner; i detta land är därför flertalet tidningar betecknade som partilösa.

Graden av samhörighet eller anknytning till ett parti skiftar självfallet i hög grad. Den som har gått igenom svensk press under årtionden kan inte betvivla att sålunda de socialdemokratiska tidningarna är mer "partitrogna" än de tidningar som rubriceras som anknutna till folkpartiet. Detta är väl begripligt och på intet sätt att fatta som en generell kritik av den socialdemokratiska pressen. De socialdemokratiska tidningarna har nämligen nästan genomgående startats av eller fått understöd av partiet eller till partiet anslutna organisationer; eljest skulle denna partipress knappast ha kunnat uppkomma. De borgerliga tidningarna har däremot i stor utsträckning kommit till på privat initiativ och är fortfarande privatägda. Det är därför en självfallen sak att deras bundenhet till ett visst parti inte får samma styrka.

Hur denna bundenhet gestaltar sig kan exemplifieras med Dagens Nyheter. Tidningen är traditionellt, under skilda ägare eller ägargrupper, frisinnad eller liberal. Denna inriktning säkerställes dels genom valet av chefredaktör och politiska medarbetare, dels genom ett stadgande i kontraktet med chefredaktören, enligt vilket "Dagens Nyheter redigeras i tidningens traditionella frisinnade anda". Denna bestämmelse klargör enligt vår mening att tidningen måste ha en allmänt liberal inriktning — en fordran som visserligen i dessa tider är föga sägande —, dels att den inte kan generellt, och särskilt inte vid politiska val, stödja något annat parti än folkpartiet. Inom denna ram har tidningens politiska ledning, chefredaktören och den grupp av skribenter som samarbetar med honom, frihet att bestämma tidningens linje; denna linje kan alltså avvika från folkpartiets och innefatta kritik av folkpartiets ståndpunktstagande, men den kan inte medge att tidningen i allmänhet stöder något annat parti. En liknande situation föreligger säkerligen i ett stort antal tidningar.

Hela detta problem har blivit aktuellt genom Landsorganisationens inköp av Stockholms-Tidningen och Aftonbladet. Dessa tidningar skall enligt LO:s ordförande inte "bli neutrala, utan ge klart uttryck för den ideologi som genomsyrar den svenska arbetarrörelsen". Hur den svenska arbetarrörelsens ideologi är beskaffad är visserligen svårt att fastställa, men enligt många uttalanden och principdeklarationer är den socialdemokratisk — vad nu detta ord i dagens läge innebär. Trots detta har de båda tidningarna inte velat kalla sig socialdemokratiska, utan håller på att de är partilösa. Det kan nog rent av sägas att detta framhållande av partilösheten är det mest framträdande i tidningarnas mera principiella förklaringar. Senast kom synpunkten fram då Aftonbladet häromdagen fick en ny politisk redaktör. Denne säges vara socialdemokrat, "men vill, i händelse någon etikett skall anbringas, helst bli etiketterad som partilös"; i en ledare, som i sin rimlighet och obestämdhet närmast liknar ett modernt partiprogram, har den nye politiske redaktören på några punkter med berömvärd bestämdhet tagit avstånd från en del gängse politiska fraser. "Termer som 'borgerlig' och 'socialistisk' har i mycket förlorat annan mening än den att vid valen uppmuntra anhängarna och skrämma de tvehågsna... Efter vår mening måste varje fråga bedömas för sig. Varken samhällsinflytande eller enskild äganderätt är något värde i sig — de är instrument som kan brukas till skada eller till gagn för den enskilde, gruppen eller samhället." Det betonas också att tidningen skall vara obunden och värja sig mot varje försök till dirigering. I dessa uttalanden instämmer i det väsentliga Stockholms-Tidningen i en ledare i går.

Vid en diskussion av denna hållning vill vi först understryka att de båda tidningarnas övergång till LO enligt vår tidigare deklarerade uppfattning är att hälsa med glädje. Tidigare var tidningarna åtminstone i vissa frågor organ för ägarens speciella intressen och åsikter; detta förhållande var pinsamt, och dess olustighet uppfattades kanske alldeles särskilt i en tidning som Dagens Nyheter, likaledes privatägd, men självständigt redigerad. Enligt vår mening har de båda tidningarna i skilda avseenden blivit bättre efter förändringen — och det inte *bara* därför att de upphört att vara språkrör för ingenjör Kreuger — även om vi kanske i ännu större utsträckning än förr hyser en avvikande mening i skilda sakfrågor. Vi betvivlar inte heller att det ligger en realitet bakom de båda tidningarnas uttalanden om att de inte vill vara strikt partibundna och inte vill lyda från ägarhåll givna direktiv. Då dessa tidningar uttalar exempelvis att ord som "borgerlig" och "socialistisk" är föga givande kan vi helt instämma, allra helst som det är åsikter som ofta framförts i Dagens Nyheter.

Frågan kvarstår emellertid varför dessa tidningar skall beteckna sig som partilösa. Dagens Nyheters argaste motståndare — och de är verkligen arga — torde inte bestrida att tidningen är oberoende av folkpartiet och mycket ofta ger uttryck åt åsikter som inte överensstämmer med eller är diametralt motsatta folkpartiets; detta hindrar inte att vi godtar etiketten fp. Att de båda nu diskuterade tidningarna kommer att inta en mer självständig hållning till det parti som de närmast avser att stödja betvivlar vi som sagt inte, utan konstaterar med glädje; det innebär, hoppas vi, att partibundenheten i varje fall blir mindre än låt oss säga i Svenska Dagbladet, den gamla liberala Stockholms-Tidningen eller den nuvarande Morgon-Tidningen. Men varför skall tidningarna vara för pryda för att bekänna sin allmänna benägenhet att stödja ett bestämt politiskt parti? Här misstänker man en önskan att genom en låt oss säga tvivelaktig deklaration behålla gamla prenumeranter och framför allt en önskan att under partilöshetens mask småningom driva över den reducerade gruppen av läsare till socialdemokratin. Varför inte följa den praxis som hittills är den svenska pressens och tala om vilket parti man i stort sett vill stödja?

PRESSGRANNAR

Hr Sköld har i en artikel i Morgon-Tidningen (s) avfärdat förslaget om en rådgivande folkomröstning i pensionsfrågan: Frågan är för invecklad och svårbegriplig för att folket skall kunna ta ställning till den. Hr Sköld inför emellertid, såsom Handelstidningen (fp) framhåller, ett nytt moment i debatten när han gör en uppställning av huvudprinciperna i de föreliggande förslagen, som nära överensstämmer med de av folkpartisten hr Wedén i en motion formulerade huvudalternativen i en tänkt folkomröstning. En jämförelse mellan de bägge politikernas formuleringar bör därför, påpekar tidningen, göra slut på pratet om att man inte skulle kunna enas om en rimlig och klar utformning av frågorna i en folkomröstning. Så här ser hr Skölds uppställning av de olika alternativen ut:

1) Statlig tilläggspensionering, obligatorisk för löneanställda, frivillig och individuell för övriga förvärvsarbetande.
2) Genom kollektivavtal överenskommen kollektiv tilläggspensionering, kompletterad med frivillig och individuell, i enskilda försäkringsanstalter.
3) Statlig tilläggspensionering, enbart frivillig och individuell.

Och så här hr Wedéns:

1) En obligatorisk, för alla löntagare likformig tilläggsförsäkring jämte en frivillig, individuell tilläggsförsäkring för icke-löntagare.
2) En valfri tilläggsförsäkring, i huvudsak avsedd för löntagare, vars omfattning väsentligen skall bestämmas genom överenskommelser på arbetsmarknaden, jämte en vid sidan därav förekommande frivillig, individuell tilläggsförsäkring, avsedd även för icke-löntagare.
3) En frivillig individuell tilläggsförsäkring avseende såväl löntagare som icke-löntagare.

Risk föreligger också, menar hr Sköld, att statsmakterna inte skulle få någon vägledning av folkomröstningen, eftersom ett jordskred till förmån för det ena eller andra förslaget ter sig ganska utsiktslöst. "Det besannar sig att komplicerade frågor med starka politiska meningsskiljaktigheter föga lämpar sig för en folkomröstning — inte ens för en rådgivande." Enligt hr Skölds mening skall tydligen en folkomröstning bara gälla ointressanta och politiskt oskyldiga frågor!

UTRIKESDEPARTEMENTET har mottagit och håller på att studera Frankfurtkonsuln H F Engfeldts rapport angående intermezzot den 29 januari i Saarbrücken mellan fru Brita Reuterswärd, Stockholm, och en polisman. Med rapporten följde en skildring av händelseförloppet. Den är baserad på den inlaga som fru Reuterswärds advokat har lämnat till inrikesministeriet i Saar.

Riksdagssammanträden

Torsdagen den 14 februari 1957
Utrikesutsk. kl. 14.00
Konst.-utsk. kl. 11.00
Statsutsk. 2:a o. 3:e avd. kl. 11.00
Statsutsk. 4:e avd. kl. 10.00
Bevilln.-utsk. 1:a avd. kl. 12.00
1:a Lagutsk. kl. 12.00
Sam. Konst. o. 1:a Lagutsk. kl. 10.00

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
Telefonannonser: 24 05 00
för rikssamtal: 22 40 20
Telegramadress: *Dagensnyheter*
Postgiro nummer 1616 (för annonser) 1617 (för prenumeration)

Chefredaktör: *Herbert Tingsten*
Redaktionschef och ansvarig utgivare: *Sten Hedman*
Inrikesredaktör: *Kurt Samuelsson*
Utrikesredaktör: *Ulf Brandell*
Kulturredaktör: *Olof Lagercrantz*

Dagens Nyheters Aktiebolag:
Verkst. direktör: *Helge Heilborn*

PRENUMERATIONSPRISER
A — Stockholmsupplagan

		Stor-Sthlms tidningsområde	Övriga landet
Månad	kr.	7:50	7:—
Kvartal	kr.	22:—	20:—
Halvår	kr.	43:50	39:—
Helår	kr.	87:—	78:—

ANNONSPRISLISTA
daterad 1/1 1957 tillhandahålles på begäran.
Från starten nr 31 064
Dagens Nyheters tryckeri Stockholm 1957